

Asia: VN/16832/2024

Hallituksen esitys rikoslain 16 luvun muuttamiseksi (sinivilkkusabotaasi)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Tehy ry:n lausunto koskien rikoslain 16 luvun muuttamista

Tehy ry kannattaa parempaa suojaa ensihoitajille heidän kohdatessa väkivaltaa työssään, mutta pitää esitettyä rikoslain 16 luvun muutosta vääränä toteutustapana ensihoitoa koskien ja riittämättömänä toimenpiteenä suojaamaan muun sosiaali- ja terveysalan henkilöstön turvallisuutta. Tehy ry katsoo, että tämä ehdotettu lainsäädäntö ei ole oikea tapa vähentää ensihoitajiin kohdistuvaa väkivaltaa ja uhkailua. Tehy ry:n näkemyksen mukaan virkamiehen väkivaltaisen vastustamisen ulottaminen koko sote-alalle on oikea tapa puuttua sote-alan kohtaamaan väkivaltaan.

Tehy ry ei kannata luonnosesityksessä ehdotettuja uusia lainkohtia luonnoksessa olevassa muodossa. Tämä ehdotettu sinivilkkusabotaasin suojaama oikeushyvä on hälytystoiminnan suojaaminen siihen kohdistuvalta tietoiselta sabotaasilta. Esimerkiksi Ruotsissa on tällaiselle sääntelylle erilainen tarve sisäisen turvallisuustilanteen takia. Suomessa vastaavaa turvallisuustilanteen muutosta ei ole vielä havaittavissa. Hallitusohjelmassa tavoiteltu ensihoitajien turvallisuuden takaaminen tapahtuisi Tehy ry:n näkemyksen mukaan vastaavalla tavalla kuin virkamiehen väkivaltaisesta vastustamisesta on säädetty, eikä nyt lausunnolla olevan sabotointisääntelyn kautta.

Tehy ry esittää seuraavat yksityiskohtaiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta:

Nykytila ja sen arviointi

Tehy ry huomauttaa, että vaikka hallituksen esityksen nykytilan arviointia koskevassa osassa sivulla 10 todetaan, että ensihoitohenkilöstön rinnastaminen virkamieheen olisi mahdollista jo nykylainsäädännön nojalla sote-järjestämislain kautta, ei Tehy ry:n tiedossa ole yhtäkään ensihoitajiin kohdistuvaa rikosasiaa, jossa tämä rinnastus olisi tehty. Joka tapauksessa ensihoidon paikan päällä tekemät hoitoimenpiteet tai potilaan kuljettaminen jatkohoitoon ei lähtökohtaisesti ole sellaista julkisen vallan käyttämistä, mitä rikoslain 16 luvun nykyiset 1–3 §:t suojaavat. Tehy ry jakaa myös oikeuskäytäntöä koskevassa arvioinnissa esitetyn huomion, ettei ensihoitoa koskevissa rikosasioissa ole ollut nimikkeinä rikoslain 16 luvun nimikkeet. Tehy ry:n havainto kattaa ajallisesti pidemmän ajan, vuodesta 2019 alkaen, kuin hallituksen esitystä varten tarkastellut vuoden 2023 tapaukset. Tämä puoltaa lainsäädäntömuutosta, jolla korotetaan ensihoitajien suojan tasoa väkivaltaa ja uhkailua vastaan.

Tehy ry kiinnittää huomiota tilastotietoon (s. 23), jonka mukaan vuonna 2023 väkivalta- tai uhkatilanteita ilmoitettiin yhteensä 814 kappaletta, mutta näistä vain 11 johti rikosilmoituksen tekoon. Tämä tarkoittaa, että oikeuskäytännön määrällinen analyysi ei anna kattavaa tilannekuvaa kentältä, joka on huomattavasti väkivaltaisempi kuin miltä tuomioistuintilastot vaikuttavat.

Yksityiskohtaiset perustelut

3 a § Poliisi- ja hälytystoiminnan vaikeuttaminen

Tehy ry:n näkemyksen mukaan esitetty lakimuutos tulisi jäämään ensihoitajien kannalta käytännössä kuolleeksi kirjaimeksi, sillä lainkohdan soveltumisen raja on nykymuodossa esitettyä liian korkea.

Esitysluonnoksen muotoilu edellyttää, että hälytystoiminta estyy tai olennaisesti vaikeutuu. Ensihoitajat ovat koulutettuja kohtaamaan haastavia ja sekavia potilaita. Suurimmassa osassa tilanteista ensihoitajien on mahdollista saattaa tehtävä loppuun, vaikka heitä kohtaan olisi esitetty uhkaus tai käyttäytytty väkivaltaisesti. Viimeistään poliisin tuen jälkeen ensihoitajat usein pystyvät saattamaan hälytystehtävän päätökseen. Tämän takia esitysluonnoksessa kuvattu edellytys hälytystoiminnan olennaisesta vaikeutumisesta tai estymisestä ei lähes koskaan täyttyisi. Mikäli laki säädetään tällä edellytyksellä, ei Tehy ry:n käsityksen mukaan lähes yksikään ensihoidon jatkossa kohtaama rikos ei tulisi syytteeseen tämän lainkohdan mukaan.

Tehy ry:n avustamista ensihoitajien rikostapauksista suuressa osassa uhkailutilanteista ensihoitajat hoitavat paitsi kyseisen hälytystehtävän loppuun myös kyseisen työvuoron loppuun. Usein vasta tämän jälkeen shokin oireet alkavat ja ensihoitaja jää sairauslomalle. Olisi epätarkoituksenmukaista jättää nämä tilanteet pois sääntelyn piiristä. Hälytystehtävä voi olennaisesti vaikeutua, vaikka se voitaisi saattaa loppuun ilman apuvoimia.

Ensihoidon uhkatilanteita kuvastaa hyvin hallitusesitysluonnoksessa (sivulla 38) referoitu Ruotsin korkeimman oikeuden tapaus B 6347-20, jossa poliisi oli tullut uhatuksi ja tästä syystä menettäneet tilanteen hallinnan. Voimankäytön myötä poliisi oli saanut suoritettua tehtävän loppuun, minkä takia tilannetta ei arvioitu sinivilkkusabotaasina. Ensihoidossa vastaavia tilanteita on lukuisia, joissa ensihoitoa kohtaan esitetään laiton uhkaus hälytys-tehtävällä, mutta tästä huolimatta tehtävä saadaan hoidettua loppuun ja tarvittaessa jopa vietyä tekijä jatkohoitoon.

Edellä esitetystä johtuen Tehy ry katsoo, että luonnoksen perusteluissa esitetty olennainen vaikeutuminen on liian korkea kynnys lainkohdan soveltamiselle. Tehy ry esittää, että sana ”olennainen” poistetaan, tai vaihtoehtoisesti perusteluita täsmennetään jatkovalmistelussa edellä mainittu huomioiden. Mikäli nykytuotoilussa pitäydytään, Tehy ry katsoo, että jatkovalmistelussa tulisi kiinnittää huomiota ja tarkemmin avata mitä ”olennainen vaikeutuminen” tarkoittaa, ja korostaa, että väkivalta tai sillä uhkaaminen lähtökohtaisesti aina olennaisesti vaikeuttaa ensihoidon toimintaa.

Hallituksen esitysluonnoksessa todetaan sivulla 43 lainkohdan tarkoittamasta uhkailusta, että ”Poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamisessa uhkauksen vakavuuden ja intensiivisyyden tulisi olla huomionarvoinen, mutta sille ei asetettaisi yhtä korkeita vaatimuksia kuin laittoman uhkauksen tunnusmerkistössä.” Tätä voidaan edellä lausuttu huomioiden pitää epätarkoituksenmukaisena. On epätarkoituksenmukaista säätää tämän lainkohdan uhkauksen raja alhaisemmaksi kuin laittomassa uhkauksessa, mutta kuitenkin edellyttää tämän ”lievemmän” uhkauksen estävän tai olennaisesti vaikeuttavan hälytystoimintaa. Tämäkin puoltaa sitä, että perusteluihin tulee kirjata esille, että hälytystehtävä voi olennaisesti vaikeutua uhkailun takia, vaikka se saataisi hoidettua loppuun.

Tehy ry pitää esitysluonnoksen kirjausta vaaditusta tietoisuuden asteesta liian korkeana (s. 46). Ensihoitajat kertovat aina hälytystehtävälle tullessaan, että paikalla on ensihoito. Ensihoitajat korostavat aina olevansa paikalla auttamassa. Ensihoitajat myös kunnioittavat potilaan itsemääräämisoikeutta eivätkä suorita mitään hoitotoimenpiteitä ilman siihen saatua suostumusta. Tätä vasten on selvää, että mikäli potilas tämän jälkeen tekee uhkauksen, on hän saanut tiedon, että uhkauksen kohteena on ensihoitaja. Tehy ry katsoo, että hallituksen esitysluonnoksen tuotoilu ”tokkuraisuuden” huomioimisesta tulee käytännössä johtamaan siihen, että jokainen epäilty tai vastaaja jatkossa väittää, ettei ole ymmärtänyt, että paikalla on ensihoitaja. Mikäli ”tokkuraisuus” tulisi huomioiduksi luonnoksessa esitetyllä tavalla, ei lainkohdan edellytys tahallisuudesta täyttyisi, ja silloin joudutaan soveltamaan tavanomaista pahoinpitelyä ja laittoman uhkauksen tunnusmerkistöä. Suuri osa uhkaavista tilanteista aiheutuu potilaan ollessa päihtynyt, vieläkin vähäisempi osa tapauksista tulisi tuomituksi tämän ehdotetun uuden lainkohdan nojalla. Tämä olisi selkeässä ristiriidassa rikoslain 3 luvun 4 §:n kanssa, jossa on todettu, ettei itseaiheutettu päihtymys vähennä syyntakeisuutta. Tehy ry edellyttää, että ”tokkuraisuuteen” viittaava lause poistetaan kokonaan.

3 b § Poliisi- tai hälytystoiminnan haittaaminen

Luonnosesityksessä ei avata, mitä tämän ehdotetun lainkohdan tarkoittama vähäinen uhkailu on. Ehdotuksessa kerrotaan sivulla 47 että laittoman uhkauksen täyttävä teko-muoto menee 3 a §:n piiriin, mutta perusteluissa jätetään täysin vaille esimerkkejä minkä-lainen tilanne uhkailun kannalta, menisi tämän lievemmän tekemuodon piiriin. Huomioiden, että myöskään 3 a §:n soveltaminen ei vaadi niin vakavaa uhkausta, että se täyttäisi laittoman uhkauksen tunnusmerkistön, on tätä kohtaa täydennettävä, jotta on mahdollista kvalifioida teko käytännössä.

Esitysluonnoksen sivulla 47 viimeisessä kappaleessa todetaan, että lainkohdan lieventävät asianhaarat voivat johtua myös siitä, että poliisi tai ensihoito on valmistautunut kohtaamaan vastarintaa. Tämä ei Tehy ry:n näkemyksen mukaan voi olla lieventävä asianhaara, mikäli kuitenkin tekijän onnistuu estämään tai vaikeuttamaan hälytystoimintaa. Rikoksentekijä ei voi hyötyä siitä, että ensihoitajat ovat varautuneet kohtaamaan tämän turvallisemmin saamiensa ennakkotietojen ansiosta.

Samassa kappaleessa sivulla 47 ehdotetaan, että sekavuustila, joka ei kuitenkaan täytä syyntakeettomuuden edellytystä, voisi olla lieventävä asianhaara. Tehy ry:n näkemyksen mukaan tällainen sekavuus ei voi olla tässä lievemmassäkään tekemuodossa lieventävä asianhaara.

Johtopäätös

Mikäli sinivilkkusabotaasi säädetään luonnosesityksen mukaisesti, ei hallitusohjelman tavoite suojata ensihoitoa väkivallalta täyty.

Tehy ry edellyttää, että hallitus ryhtyy lainsäädäntömuutoksiin, joilla taataan sekä ensi-hoidolle että muulle sote-alan henkilöstölle virkamiehen väkivaltaista vastustamista vastaava suoja.

Kurtti Juha
Tehy ry